Risale-i Nur Açısından DUA ve UBUDİYET

1. DUA

a. Lügat Açısından

Lügatlerde dua "Allah'a yalvarma, niyaz, birini çağırma, bir yere gönderme, birinin iyiliği için Allah'a yalvarma, Allah'tan inayet, rahmet, nusret ve selâmet istemek, fizik ve afiyet talep etmek" vb. şeklinde tarif edilmiştir. Çeşitli lügatlerden derlenen bu tariflerden de anlaşılacağı üzere duada, doğrudan doğruya aracısız olarak Allah'tan dilekte bulunma, Ona yalvarma, rahmet, inayet, yardım, selâmet, rızık ve afiyeti de yine Ondan istemek önem taşımaktadır. Çünkü yaratılışın özünde, temelinde Allah'ın idrak edilmesi, tam bir imanla Ona teslim oluş, Onun birliğini tanımanın, dileklerini yalnızca Ona sunmanın göstergesi bulunmaktadır.

Bediüzzaman'a göre duanın kabul veya reddedileceği bir makam vardır. Müracaatlar ancak Ona yapılabilir. Her şey Ondadır. Bundan dolayı da bütün istekler, bütün hasenat, bütün ihsanat Onun hazinesindendir:

"Biyedihi'l-hayr: Yani bütün hayrat Onun elinde, bütün hasenat Onun defterinde, bütün ihsanat Onun hazinesindedir. Öyleyse, hayır isteyen Ondan istemeli, iyilik arzu eden Ona yalvarmalı"dır.

b. Terim Açısından

Ruh hallerimizin coşkulu ve derûnî şeklini teşkil eden dua insanı kalb huzuruna kavuşturan en yüce tatmin vasıtasıdır. Diğer bir açıdan dua, ruhî güçlerimizin belli bir gayeye doğru sevk edilmesidir. Bütün ümitler kırıldıktan sonra Allah'a sığınarak yalvarmak ve yalnız Ondan yardım dilemek olan duadan maksat, ruha doğan Allah ilhamının sükûneti içinde yine Ona yönelerek tecellisini beklemektir. Dua, insanın Allah ile olan münasebetlerinin doruğa ulaşmış halinin adıdır; en büyük hürmet duygusunun ifade vasıtasıdır. Kâinattaki her şey insanı Allah'a çağırdığına göre dua Ona teslim oluşun en güzel bir ifadesini teşkil etmektedir.

Bediüzzaman'a göre, mü'min için dua bir zırh, bir koruyucudur; onu cesaretlendiren manevi bir hazinedir. Rahmet hazinesinin kapısı da ancak dua ile açılır:

"Mü'min, her şeyde bir rahmet hazinesi kapısını bulur, dua ile çalar, Rabbine iltica eder. Her hakiki hasenat gibi, cesaretin dahi kaynağı imandır. Her seyyiât gibi korkaklığın dahi kaynağı dalâlettir."

Beşeri ihtiraslarına gem vurmak bir insan için, hemen hemen olmayan işlerin en başında gelir. Yine bu durumda da duaya ilticadan başka çare yoktur:

"İnsan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu halde, sermayesi hiç hükmünde, hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu halde iktidarı hiç hükmünde bir şey..."

İnsan ancak dua sayesinde yüca mertebelere, azim manevî tecellilere mazhar olabilir. Bu babta Üstad Bediüzzaman şu tesbitte bulunuyor:

"Kul öyle bir maksat, öyle bir gaye için saadet isteyip dua ediyor ki, insanı ve bütün mahlûkatı esfel-i sâfilin olan fena-yı mutlaka sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan, abeslikten âlâ-yı ilîiyîn olan kıymete, bekaya, mektubat-ı Samedaniye olması derecesine çıkarıyor.

"Kul öyle yüksek bir fizâr-ı istimdatkârâne ile istiyor ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârane ile yalvarıyor ki, güya bütün mevcudata, semavata, arşa işittirip, vecde getirip duasına 'Amin, Allahümme âmîn' dedirtiyor."

2. Ubudiyet

a. Lügat Açısından

Eski dilde "ubudiyet" kelimesi ile ifade edilen ve lügatte "Kulluk, kölelik, aşırı bağlılık, mensup olma" vb. anlamlarına gelen bu söz öncelikle Allah'a karşı vazifelerin dile getirilmesinde kullanılır.

Kulluğun göstergelerinden biri olan duanın en güzel örneklerini, hem de insanlığa hidayet rehberi olan peygamberlerin kendi dillerinden Kur'ân-ı Kerimde bulmaktayız.

Mutlak kudret sahibini imdada çağırmanın bir diğer adı olan dua, ruhun Allah'a yükselişi, kalbin Allah ile konuşmasıdır.

b. Terim Açısından

Lügat yönünden yaptığımız açıklamadan da anlaşılacağı üzere kulluk, öncelikle ve özellikle Allah'a karşı yükümlü-

Kiklerimizin yerine getirilmesinde hemen hatırımıza gelen bir terimdir.

Burada, insanın, yaratılmışların en üstün vasıflısı ' ve yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğu mutlaka düşünülmeli, değerlendirme ona göre yapılmalıdır.

İşte meseleye bu pencereden bakan Bediüzzaman Sözlerinde ubudiyetle saadet kapısının açılacağını, Resul-i Ekremin (sallallâhü aleyhi ve sellem) de ubudiyetiyle âhiret kapısını açtığını şöyle izah ediyor:

"Ubudiyet dâr-ı saadetin açılmasına sebebiyet vermiştir. Acaba hiç mümkün müdür ki, akıllan hayrette bırakan âlemin şu intizamı, misilsiz cemâl-i Rubûbiyet, o duaya icabet etmemekle, böyle bir çirkinliği kabul etsin? Yani en ehemmiyetsiz arzuları yerine getirsin, en ehemmiyetli arzuları önemsiz görüp yapmasın? Hâşâ ve kellâ! Böyle bir cemâl böyle bir çirkinliği kabul ederek çirkin olamaz. Demek ki Resul-i Ekrem (sallallâhü aleyhi ve sellem) risaletiyle dünyanın kapısını açtığı gibi, ubudiyetiyle de âhiretin kapısını açar"

Bu tesbitiyle de iktifa etmeyen Üstad, bir vaiz edasıyla sözlerine şöyle devam ediyor:

"Ey insan! Madem ki hakikat böyledir. Gururu ve bencilliği bırak. Uluhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla, fakr ve hâcâtını, tazarru ve dua lisanıyla ilân ve kul olduğunu göster. 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir' de, yüksel. Hem deme ki, 'Ben hiçim, ne ehemmiyetim var ki, bu kâinat bir Hakim-i Mutlak tarafından kasdi olarak bana teslim edilsin, benden bir umumi şükür istenilsin.'

Çünkü sen nefsin ve suretin itibariyle hiç hükmündesin. Fakat ilâhi sevginin ziyasını içine alan imanın nuruyla parlayan İslâmiyetin terbiyesiyle tekemmül edip, insaniyet cihetinde kulluğun içinde bir sultansın"

"Allah'a tam manasıyla gönül vermiş bir kul musibet karşısında, 'Biz Allah'ın kullarıyız, yine Ona döneceğiz' deyip, itminân-ı kalble Rabb-i Rahim'ine itimad eder. Evet ârif-i billah aczden, Allah korkusundan lezzet alır. Onun içindir ki, kâmil insanlar, Allah'a acz ile sığınmışlar, aczi ve havfi kendilerine şefaatçi yapmışlardır.

"Diğer ilaç ise, şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rez-zâk-ı Rahîmin rahmetine itimattır."

İşte dua ve ubudiyeti bu azim manalarında tefekkür eden bir kul, ubudiyetin mehasinini, Resulullah'ın (sallallâhü aleyhi ve sellem) tarif ettiği veçhile idrak edebilirse, Cenab-ı Hakkın ulûhiyetine karşı, ubudiyet kusur işlemez. Bakın Üstad burada ne diyor:

"Mehâsin-i ubudiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebi (sallallâhü aleyhi ve sellem) ubudiyet cihetiyle muvahhidinin kalblerini bayram ve Cuma ve cemaat namazlarında birleştiriyor ve dillerini bir kelimede topluyor. Öyle bir surette ki, şu insan, Yüce Allah'ın hitabının büyüklüğüne hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, dualar zikirlerle mukabele ediyor. O sesler, dualar, zikirler birbirine yardımla birleşerek öyle geniş bir surette Cenab-ı Hakkın ulûhiyetine karşı bir ubudiyet gösteriyor ki, güya küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duayı ediyor."

3. KUR'ÂN-I KERİMDE DUA

Lügatlerde, "Allah'a yalvarma, niyaz, birini çağırma, bir yere gönderme" vb. manalara gelen duanın en güzel anlam ve örneklerini öncelikle Kur'ân-ı Kerimde bulmak mümkündür. Çeşitli mana ve lafız farklılıklarıyla dua âyetinin Kur'ân-ı Kerimde yer aldığı düşünülürse bu konuda yüce Kitabımızın ne kadar zengin bir kaynağa sahip olduğu kolayca anlaşılabilir.

Kur'ân-ı Kerim bize, duada haddi aşmamamızı, Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua etmemiz tavsiyesinde bulunmakta, azabından korkarak ve rahmetini umarak teşbih ve secdenin yalnız Ona yapılmasına dikkat çekmektedir.

Hak duanın yalnız Allah'a yapılacağını sabah, akşam, sırf Allah rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte Resulün de sebat etmesi, ümit ve korkuyla Rabbe yalvarmak gerektiği Cenab-ı Hakkın **"Bana dua edin size icabet edeyim"** buyurduğu, dua ettiği anda kulun niyazının Allah'a ulaştığı, duası olmayan bir kula Rabbin değer vermediği duada kalbi de devreye sokmak gerektiği, Allah veya Rahman isimleriyle dua etmenin farkı bulunmadığı vb. hususlarla Kur'ân-ı Kerim duanın sadece Allah'a yöneltilmesini önemle vurgulamıştır. Allah'tan başkasına, putlara veya kendilerine mutlak

nitelikler izafe edilen diğer yaratıklara dua ve ibadet edilmesini Kur'ân kesinlikle yasaklamıştır. Yine Kur'ân Allah'tan başkasına dua edenlerin ellerinin boşa çıkacağını bunun "açık bir sapıklık" olduğunu, "kâfirlerin yaptığı duanın boşuna yapılmış sayıla-cağını" açıklamıştır. .

Kur'ân-ı Kerim, peygamberlerden bazılarının dualarından örnekler vermiş, böylece biz kulların yüce Rabbimize karşı nasıl dua edeceğimizi bildirmiştir. Ayrıca, "Bana dua ediniz, size cevap vereyim" âyeti de mü'minlerin her zaman Cenab-ı Hakka dua etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır.

4. HADİS-İ ŞERİFLERDE DUA

İnsan, yaratılışı gereği, hem günah, hem de sevap işlemeye müsait bir varlıktır, bu bakımdan sevap işleme iradesini geliştirdiği ölçüde Allah nazarında makbul bir kul durumuna gelir.

Hz. Peygamber Efendimizden (sallallâhü aleyhi ve sellem) bize intikal etmiş çeşitli konuları içine alan birçok dua vardır. Kitabımızın sınırlı çerçevesi içinde bunların tamamını zikretmemizin mümkün olamayacağı da ortadadır. O bakımdan Hz. Peygamber Efendimizin (sallallâhü aleyhi ve sellem) dua tekniğinde uymamız gereken prensipleri tesbit etmeye çalışacağız.

Bir peygamber olmasına, geçmiş gelecek bütün günahlarının affedilmesine rağmen Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) tevbe ve istiğfarı hiç ihmal etmemesi, niçin böyle yaptığı sorulunca:

"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" diye cevap vermesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur. "Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur' buyuran yine bizim peygamberimizdir.

Dua, Müslümanın her an Allah'a sığınmasının en emin bir yoludur, ancak dua yalnız sıkıntı, meşakkat ve çaresizliğe düşüldüğü zamanlarda bir sığmak olmamalıdır. "Darlık zamanında Allah'ın kendisine yardım etmesini isteyen kimse, rahat ve genişlik zamanında çok dua etsin. Genişlik zamanında dua etmek kadar Allah'a hoş gelen bir şey yoktur" buyuran Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) buradaki mesajı gayet açıktır.

Yine Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir başka hadislerinde "Dua mü'minin silahıdır" buyurmuşlardır.

Bilindiği üzere Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) dualarından bir kısmı genel manada, bir kısmı da belli zamanlarda, belli işleri yaparken okunacak dualardır. Bu manada Resulullah Efendimizin (sallallâhü aleyhi ve sellem) en çok yaptığı bir dua:

"Ey Allah'ım, ey Rabbimiz, bize dünyada iyi olan her şeyi ver. Ahirette iyi olan her şeyi ver, bizi cehennem azabından koru."

Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) çokça yaptığı dualardan bir diğeri de "Allah'ım şu dört şeyden sana sığınırım: Fayda vermeyen ilimden, korkunla ürpermeyen kalpten, doymak bilmeyen nefisten ve kabul edilmeye lâyık olmayan duadan" mealinde olanıdır.

Hz. Peygamber Efendimizin (sallallâhü aleyhi ve sellem) cümle itibariyle çok kısa, mana yönünden çok zengin olan, **"Ey kalbleri evirip çeviren Rabbim, kalbimi senin dinin üzere sabit ve daim kıl"** hadisi de hiçbir zaman dilimizden düşüremeyeceğimiz niteliktedir.

Bu konuyu Hz. Peygamber Efendimizin (sallallâhü aleyhi ve sellem) iki hadis-i şerifi ile noktalıyoruz:

"Allah'ım, öğrettiğim bilgilerle bana fayda ver. Bana, benim için faydalı olan öğret. İlmimi arttır. Her hal ve durumda hamd Allah'a mahsustur. Cehennem azabından Allah'a sığınırım."

"Allah'ım yaptıklarımın şerrinden de, yapmam gerektiği halde yapmadıklarımın şerrinden de Sana sığınırım."

Burada Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) dualarının kısa ve özlü olduğunu, onun dualarında bayağı ve geçici isteklerin hiçbir zaman yer almadığını özellikle belirtmeliyiz.

5. DUAYA OLAN İHTİYAÇ

Yüce bir Yaratıcıya dua etme ihtiyacı tarihin hiçbir döneminde, hiçbir din ve inanç sahibi insanın vazgeçemediği bir gerçek olmuştur.

"Eğer insan bir gün kendi insanlığının en mükemmel haline yükselmek istiyorsa, en yüksek diyebildiği varlığa sena ve perestiş etmeli ve kendinde olanın en iyisini Ona vermelidir."

Yine tarihi araştırmalardan anlıyoruz ki, dua etmek ihtiyacından ilkel kabile dinlerine mensup olanlar da, medeniyet seviyesi yüksek toplumlar da vazgeçememiştir. Kitab-ı Mukaddes (Tevrat, Zebur, İncil) ve Kur'ân-ı Kerimde insanları duaya çağıran âyetler bulunmaktadır.

En ilkel toplum olarak bilinen ve Afrika'da yaşayan Pigmelerin, mukaddes saydıkları varlığa karşı:

"SEN Kİ DÜNYADA İNSAN YERDİN, OGİRİ.

KULÜBEMİZE YAKLAŞMA OGİRİ.

KARANLIK GECEDE GÖZLERİNİN PARLADIĞINI GÖRDÜK EY OGİRİ"

sözleriyle dile getirdikleri duaları buna tipik bir örnek teşkil etmektedir. Aynı şekilde Nil'in aşağı vadisinde yaşayan Denka kabilesinin de buna benzer bir dualarının olduğu bilinmektedir.

Uzun süredir yapılan araştırmalar, her din ve seviyedeki insanın duaya ihtiyaç duyduğunu, dua fenomeninin inkâr edilmesinin mümkün olmadığını, izahı gereken hususun duanın şeklinde düğümlendiğini insanlarının, dileklerini tanrılara arz ederken bunu "dans" şeklinde dile getirdikleri bilinmektedir.

Duaya ihtiyaç konusunda, **"Allah Taâla, görünen görünmeyen gizli-açık herşeyi, hatta kalbimizden geçenleri dahi en ince ayrıntısına kadar bildiğine göre duaya ve lüzum var"** diyenlere her zaman her toplumda rastlamak mümkündür. Bu tür düşünenlere en güzel cevaplardan birini Hamdi Yazır veriyor:

Duadan maksat ilâm (bildirme) değil, kulluğu göstermektir; insan dua ettiğinde (hâşâ!) Allah'ın bilmediği bir şeyi Ona bildirmiyor, halini arzederek kulluk vazifesini yerine getirmeye çalışıyor. Bundan dolayı insanın Allah katında elde edebileceği en yüce makamlardan biri rıza makamı, Allah'tan gelen her şeye razı olma şuurudur.

Duaya olan ihtiyaç bir bakıma ister istemez Uluhiyet ve ubudiyet mefhumlarını da tedai ettirmektedir. Üstad Bediüzzaman bu kavramlar arasındaki alakaya Risale-i Nurların birçok yerinde dikkatimizi çekmiştir. İşte onun sözleri:

"Uluhiyet, hikmetin bir gereği olarak tezahür etmesine mukalif en azami bir derecede İslam dinindeki azami ubudiyeti ile en parlak bir derecede göstermiştir. Hem âlemin Yaratıcısının sonsuz kemâldeki cemalini bir vasıta ile göstermek, muktezayı hikmet ve hakikat olarak istemesine karşılık en güzel bir surette gösterici ve tarif edici gayet açıklıkla o Zâttır."

6. DUANIN ÖNEMİ VE FAYDALARI

Duanın önemi ve faydaları üzerinde uzun uzadıya söz edilmeyecek kadar açıktır. Dua, bazılarının iddia ettikleri gibi, sadece zayıf ruhların, dilencilerin veya miskinlerin meşgul oldukları bir fiil olarak ele alınmamalıdır. Hele Nietzsche'nin **"Dua etmek ayıptır"** şeklindeki tavsifine hiç mi hiç uymamaktadır. İnsanın suya ve oksijene ihtiyacı gibi Allah'a muhtaç olması dua fenomenini ister istemez zaruri kılmaktadır.

Bir bakıma dua, vücudumuzun oksijen gibi önemli bir hayat unsurudur. Bünyeden bünyeye değişen biyolojik bir faaliyet bütünlüğü içinde dua da bu önemli fonksiyonunu yerine getirmektedir. Bazı yönleriyle âdeta teneffüse benzeyen dua, her bünyenin yapısına uygun olarak fiziki bir hareket gibi, şuurun hudutları çerçevesinde fonksiyonunu yerine getiren muntazam bir faaliyettir.

Birçok yönden önem arzeden duanın faydaları da sayılmayacak kadar çoktur.

Her şeyden önce insanın başarıya ulaşmasını sağlayan dua, Allah'tan hidayet ve başarı dilemenin bir adıdır. Rızkın artması/sağlığın devamı, ömrün bereketlenmesi dua iledir. İnsan dua ile Allah'ın rahmetine, ihsanına ve yardımına kavuşur, Allah'a itaati sağlayan en büyük etken duadır. İnsan duayı terk ettiği ölçüde günaha girer ve Allah'a karşı kibirlenir. Kişi darlık ve hastalık zamanlarında çaresizliğe düştüğü anlarda, eli bol iken, sağlığı yerinde iken, yaptığı duaların faydalarını çokça görür.

Bir diğer açıdan dua, kişiyi hayra götürür, zararlı şeylerden korur. Sabırla ve azimle duaya devam edenler, bunun faydalarını hayatlarında görmeseler bile öldükten sonra mutlaka görürler; çünkü dua Allah'ın nezdinde muhafaza edilmektedir.

Gelmiş ve gelecek musibetlere karşı bir kalkan olan dua, insanı her zaman belâlardan korur; en azından âfetlerin zararını asgari düzeye indirir.

Kaza ile dua arasındaki çarpışmada dua, kazanın kötü sonuçlarını önler, tesir gücünü azaltır.
Dua, insana musallat olan üzüntü, keder ve tasaları giderir, kişinin ruhunu temizler, hayata bağlar.
Düşmanların düzenlerini, plânlarını bozan dua, kişiye nefis emniyeti, kendine güven duygusu verir.

7. DUANIN TEDAVİDEKİ TESİRLERİ

Genel manada duanın tesirlerini maddî ve manevî olmak üzere iki noktada toplamak mümkündür.

Duanın, sayılamayacak kadar çok olan tesirleri arasında tıp, genellikle psiko-fizyolojik olanları üzerinde çokça durmaktadır.

Uygun şartlar altında yapılan duanın müsbet sonuçlar verdiği her zaman müşahade edilmiştir, ancak duanın az yapılışı karşısında, insanoğlu onun müsbet sonuçlarını yeterince görememektedir. Hâlbuki iyi düşünürsek dua, âdeta patlamaya hazır bir tesire sahiptir. Bu yolla kanser, böbrek iltihapları, ülser, deri, akciğer, kemik ve karın zarı veremi gibi hastalıkların süratle iyileştikleri görülmüştür. Hadise hemen tamamıyla aynı şekilde vuku bulmakta, önce büyük bir ızdırap, sonra iyi olduğunu hissetme anı yaşanmaktadır. Birkaç saniye, en fazla birkaç saat içinde arızalar kaybol-makta ve anatomik yaralar kapanmaktadır.

Duanın tedavi üzerindeki tesirlerinden hemen her devirde bahsedilmiş, bu konuda çeşitli kitaplar yazılmıştır. Günümüzde de dünyanın birçok ülkesinde dua ve telkinlerle tedavi yapılan merkezlerin varlığı bilinmektedir. Dua ve telkin sayesinde birçok hastalıkların iyi edildiğine inanılan yerlerden biri Fransa'daki Lourdes şifa merkezidir.

Ruhî değişimler diyebileceğimiz duanın manevî tesirleri gözle görülmemekle beraber, bazı müşahedeler sonucunda tesbit edilebilir.

Zihnin bir çeşit istihalesi sayılması gereken dua sayesinde sanki şuurun derinliklerinde parlayan ışık insanın kendini olduğu gibi görmesini sağlar. Böylece insan fikir ve zihin yapısı itibariyle tevazu sahibi olur, asabi hareketlerini frenler; ölüm karşısında daha metin davranır.

Burada vurgulanması gereken bir diğer husus, duanın tesirinin, onun şiddet ve kalitesine bağlı oluşudur.

"Dua sinir sistemini kuvvetlendiren ve uzvi kuvvetler arasında muvazene sağlayan bir unsurdur. Dua, kalitesine, şiddet ve kuvvetine, tekerrürüne göre ruh ve beden üzerinde tesir yapar. Duanın frekansını ve belli ölçüler içinde şiddetini tanımak kolaydır." Gerek fizloyojistler, gerekse cerrahlar, duaya sıkı sıkıya bağlı olan hastalarının daha kısa ve kolay bir şekilde şifaya kavuştuklarını, morallerinin her zaman üst düzeyde olduğunu tesbit etmişlerdir.

Alelade bir su olmasına rağmen Efes'te Meryem Ana Evi denilen yerdeki su Katolik Hıristiyanlarca mukaddes sayılmakta, telkin ve dua ile içildiği takdirde şifa vereceğine inanılmaktadır.

Üzülerek ifade edelim ki, birtakım mikroplar ihtiva ettiği yapılan tahliller sonucu ispatlanan bu sudan bazı gafil Müslümanlar da içmekte ve hastalıklarına şifa ummaktadırlar.

İnsanın gönlünde bir ferahlık ve serinlik hissettiren dua, isteğinin yerine getirileceği konusunda kişiye ümit verir; bu yönüyle de insan için şifa, ruhi bunalımlara karşı koruyucu bir sağlık tedbiri yerine geçer. Sosyologlara göre dua geleneğini sürdürmeyen toplumlar ruhen çökmeye ve geleceğe ait ümitlerini yitirmeye mahkumdur.

İnsanın maneviyatım kuvvetlendiren en büyük âmillerden biri, en başta geleni duadır; dua en ağır hastaların bile manevi direnç sayesinde hayattan ümit kesmeyerek yaşama azmine dinamizm kazandıran göründüren bir güce sahiptir.

8. DUANIN ÂDABI

Şüphesiz her şeyin bir usulü olduğu gibi, duanın da bir usulünün, âdabının olması gerekir. Nitekim duada olur olmaz şeyler istenmeyeceği gibi, din ve ahlâka aykırı bir dilekte de bulunulamaz. **"Duada lâyık olmayan bir şey istemek, mesela harika talep etmek, peygamberlik mertebesi istemek veya mâsiyet olan şeyler dilemek de duada tecavüz sayılır."**

Dua edenin dinine göre şekillenen dua, bir imanın kaidelerine göre olur, daha doğrusu fethedilmiş bir kalbten akar.

Dua eden, duaya gönülden inanmalı ve yönelmelidir. Dua eden kişi duasında samimi olduğunu bizzat tavırlarıyla ortaya koymalıdır. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) **"BİLİNİZ Kİ, ALLAH**

TEÂLA, KENDİSİNDEN GAFİL BİR KALBİN DUASINI KABUL ETMEZ" buyurmuştur.

Kur'ân-ı Kerimde Cenab-ı Hak kullarına kendisine nasıl dua edilmesi gerektiğini kullarına öğretmiş, Peygamberlerin dualarını da bize bildirmiştir. İşte bütün bu bilgiler göz önünde tutulduğu zaman duanın âdabı problemi de kendiliğinden halledilmiş olmaktadır.

Peygamberlerin Kur'ân-ı Kerimde açıklanan duaları incelendiğinde dua âdabı ile ilgili bilgilenmemiz açıklığa kavuşmaktadır.

Hz. Eyyub'un (aleyhisselâm) **"Ya Rabbi, gerçekten benim başıma belâ geldi. Halbuki sen merhametlilerin merhametlisisin"**

Hz. Zekeriyya'nın (aleyhisselâm) **"Rabbim, beni yalnız bırakma..."**

Hz. Yunus'un (aleyhisselâm) **"Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Ben zalimlerden idim"** vb. tarzdaki duaları bize hem dua âdabını, hem de peygamberlerin duaların da ki mesajları aksettirmesi açısından önem arzetmektedir.

Duanın yalnız Allah'a yapılması, istek ve yardımın sadece Allah'a arz edilmesi, Allah'tan başkasından yardım talebinde bulunulmaması da duada uyulması gereken diğer şartları teşkil etmektedir. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin, **"Biriniz dua edeceği zaman Allah'a hamd ve sena ile başlasın. Resulüne salavat getirsin ve bundan sonra artık dilediği duayı yapsın"** şeklindeki ikazı da duanın âdabını ifade etmektedir. Aynı şekilde Resulullahın (sallallâhü aleyhi ve sellem) dua ederken seslerin aşırı şekilde yükseltilmesine izin vermediği de bilinmektedir.

Duanın bir diğer âdabı da gönülden, gizlice, bağırmaksızın, samimiyetle yapılmasıdır. Başkalarına karşı dua ediyormuş gibi bir görüntü vermek, seçili, kafiyeli ve yazılı duada bulunmak, gözyaşlarıyla çevresindekileri etkilemek için özel bir komutla dua etmek de duanın âdabını perdeleyen ve insanları riyaya sevkeden davranışlardır.[1]

Bütün benliği ile dua etmek, duaya hemen isteğini söyleyerek değil, Allah'ın adını anaraka, Ona hamdederek, Eûzü Besmele ile başlamak, yine aynı şekilde Allah'a hamd ve Resulüne salât ve selâm getirmekle bitirmek, elleri kaldırarak dua etmek, kıbleye yönelerek dua etmek, mümkünse duadan önce abdest almak, niyet etmek, dua bitince âmin demek, âdap cümlelerinin diğer ayrıntılarını teşkil etmektedir.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde **"Gafil, boş bir kalbin duasını Allah kabul etmez"** buyurur. Buna paralel olarak Alexıs Carrel **"Dua, manasını bilmediğimiz kelimeleri kuru kuru söylemekten ibaret değildir"** sözleriyle duanın gerçek manasını açıklamaya çalışmıştır.

Duada dikkat edilecek bir diğer husus, haddi aşmamak ve olmayacak şeyleri (peygamberlik, dünya hayatında ölümsüzlük vb.) istememektir.

9. Duanın Mâhiyeti, Yeri, Zamanı

Dua, öncelikle ve özellikle ruhun iç âleme doğru yönelmesidir. Dua, insanın bütün başarı ve teşebbüslerine rağmen, birtakım eksiklikleri, acizlikleri, korku ve ümitleri olduğu düşüncesinin bir sonucu gibi düşünülürse de, yüce bir Yaratana sığınma burada en önemli faktörü oluşturur.

Mutasavvıflara göre duanın mahiyetinde öncelikle Allah'tan dilekte bulunma anlamında ruhun Allah'a doğru yükselişi yatmaktadır.

Dua ile istenen şeyin Allah tarafından bilinmesi duanın gereksizliği anlamına hiç gelmez. Kişinin dua ile gerçekleştirdiği faaliyette Allah'a olan saygısının dile getirilişi müşahade edilmektedir.

Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde duanın gerekliliğini vurgulayan işaretler bir bakıma onun mahiyetini de ortaya koymaktadır.

Tarih boyunca, tek başına veya toplu bir şekilde müşahade edilen dua, bir bakıma bütün dinlerin müşterek özelliklerinden birini teşkil etmektedir; çünkü dinlerin hepsinde dua fenomeninin özünü kutsala yönelme idraki oluşturmaktadır.

Her ne kadar Allah insanın kalbinden geçenleri ve ihtiyaçlarını biliyorsa da, dil ile dua etmek insanın bizzat kendi kendini eğitmek anlamına geldiği için ayrı bir önem ve değer arz eder; burada Allah emrinin yerine getirilmesi gibi ibadeti ilgilendiren bir husus söz konusudur.

---

[1] "Rabbinize gönülden ve gizlice yalvarın. Doğrusu O, aşırı gidenleri sevmez." (Araf,55)

Nerede, ne zaman dua edilir veya edilmesi gerekir/sorusu hemen her din mensubunun ortak problemi durumundadır. Ancak hemen belirtelim ki, İslâmda dua için özel bir mekân yoktur. Tuvalet ve banyoda dua etmek iyi görülmemekle beraber, bazı mekânlarda yapılan dua ve zikirlerin daha faziletli olduğunu âyet ve hadisler açıklamaktadır.

Allah'ın evleri sayılan mescitler, özellikle Kabe, Mes-cid-i Nebi ve Mescid-i Aksâ'da yapılan duaların kabul göreceğini Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) müjdelemiştir. Nitekim bir hadis-i şeriflerinde: **"Sadece üç mescide hususi sefer yapılır (Bu üç mescidin diğerlerinden üstünlüğü vardır). Bunlar Mes-cid-i Haram, (Kabe'nin bulunduğu mescid) Benim Mescidim ve Mescid-i Aksâ'dır"** "buyurmuşlardır.

Bir diğer hadis-i şeriflerinde Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz **"Yeryüzünün tamamı mesciddir, kabirler ve hamamlar müstesna"** buyurarak mekân kavramına dikkatimizi çekmiştir.

Bediüzzaman'a göre de dua için belli bir zaman ve mekân yoktur. Kişi her zaman ve yerde dua edebilir. Dua etmek için gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığı arasında fark yoktur. Yerin altında olmakla fezanın derinliklerinde bulunmak farksızdır. İmanı elde eden insan ruhu, mânisiz, müdahalesiz her halinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed sultanı, rahmet hazinelerinin mâliki, saadet definelerinin sahibi olan Allah Taâlâ'nın huzuruna girip ihtiyaçlarını arzedebilir ve rahmetini bulup kudretine dayanarak ferah ve sürürün en yüce derecesine ulaşabilir.

Kabul olunması daha çok umulan Kadir, Berat geceleri, Arefe günü, Ramazan boyunca iftar ânında, Cuma günü, gecesi, gecenin ikinci yarısı, seher vakti, ezan okunduğunda, ezan-ikamet arasında, harp esnasında, namazlardan sonra, Kur'ân-ı Kerim okuduktan sonra, Zemzem içildiğinde, ölüm anında, yağmur yağmaya başladığında vb. zamanlan iyi gözetlemek lâzımdır.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) , bir hadis-i şeriflerinde duanın kabul edileceği bir zamanın her gecede mevcut olabileceğine dikkatimizi çekmiştir.

Şüphesiz ki duaların kabul olacağı kuvvetle ümit edilen zamanlar bu sayılanlarla sınırlı değildir. Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şerifler gözden geçirildiğinde Ramazan öncesi Recep ve Şaban aylarında, bayramlarda vb. zamanlardaki duaların daha fazla makbuliyetine dair işaretler görülmektedir.

"Dua bir alışkanlık haline gelmek şartıyla karaktere tesir eder. O halde sık sık dua etmek lâzımdır. Epiktet 'Nefes aldığın gibi sık sık Allah'ı düşün' der. Sabahtan dua edip de, günün geri kalan kısmını barbarca geçirmek manasız ve saçmadır. Bir anlık düşünce ve zihnî müracaatlar, insanı Allah huzurunda tutabilir. Bütün hatt-ı hareketimiz ilhamını o zaman duadan alacaktır. Böyle anlaşılırsa dua, bir yaşayış tarzı haline gelir."

Burada bir noktayı daha hatırlatalım: İnsan, yapı itibariyle, uzak ve tehna olan mekânlarda, kimsenin bulunmadığı yerlerde kendini Allah'a daha yakın hisseder. Kalabalık ve gürültülü mekânlarda, arzu ettiği gönül huzurunu tam anlamıyla bulamaz; Rabbiyle istediği diyalogu kuramaz. Nitekim Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) peygamberlik öncesinde, ibadet ve dua için sık sık Hira Mağarasına inzivaya çekildiği bilinmektedir.

Yine Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde duanın zamanı konusunda şöyle buyurur:

"Rabbimiz her gecenin son üçte birinde dünya semasına müteveccih olur ve der ki: Yok mu bana dua eden, duasına icabet edeyim! Yok mu benden isteyen istediğini vereyim! Yok mu istiğfar eden mağfiretime mazhar kılayım!"

10. DUA-İBADET ALÂKASI

Niyaz ve ibadetin bir parçası, inanan kişinin Allah'a hitap etmesi, Ona yaklaşmak için gayret göstermesi, şükranlarım bildirerek günahlarından mağfiretini dilemesi, ruhun Allah'a yönelmesi vb. anlamlara gelen dua, gerçekte ibadetten ayrı düşünülmesi mümkün olmayan bir kavramdır.

Tapmak, kulluk, itaat etmek, boyun eğmek, niyete bağlı olarak yapılmasında sevap umulan, Allah'a yakınlık ifade eden, her dine göre değişik şekillerde yerine getirilen davranışlar bütününün adı olan ibadet, genel değerlendirme ile Allah'ı yüceltmek gayesini güden bir kulluk görevidir. Cenab-ı Hakka karşı gösterilen hürmetin en yüksek dereesi olan ibadet, Allah'ın hoşnut olduğu bütün fiil ve davranışları içine alır.

İslâm açısından ibadet yalnız Allah için yapılır. Peygamber ve diğer insanlar için ibadet asla söz konusu değildir. Kur'ân-ı Kerimin Allah'a kulluk çağrısı bütün insanlığı içine alır.

İslâm insanın yaratılış gayesinin Allah'a ibadet olduğunu açıklamış, amellerin niyetlere göre şekilleneceğini bildirmiştir.

Dua ile kul Yaratanından dileklerini, dilinin döndüğü, akimin yettiği kadarı ile ister. Bunda samimi olduğu, kalbini her tür vesvese ve cin fikirlikten uzak tuttuğu ölçüde arzularına kavuşacağı inancını taşır. İşte bu düşünce ölçüsünde ele alındığında dua bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkar.

İbadete gelince, o bir vazife olarak düşünülmelidir. İbadet, Allah'ın, kullarından istediği kulluk görevinin belli zamanlarda, belli şartlarla yerine getirilmesidir. Kulun isteğine bağlı olmayan ibadet fenomeninde mecburiyet söz konusudur ve Allah'a karşı olan kulluk görevi de ancak bir takım ibadetlerle yerine getirilebilir.

Dua ve ibadetlerin her dine göre tesbit edilmiş özel zaman ve mekâna göre formüle edilmişliği bulunduğu gibi, bu kayıtlardan âzâde olanları da vardır.

Kalbi fenalıklardan, kötü düşüncelerden temizleyerek kişinin ahlâkî yönden yücelmesini sağlayan ibadetle, aynı gayeleri gerçekleştirmek için girişilen gayretleri ifade eden dua arasında fark bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Resulullah (sallallâhü aleyhi ve sellem) bu manada **"Dua ibadettir"** buyurmuşlardır.

İbadet nasıl karakteri sağlamlaştırır, inşânı yalandan, tembellikten, günah işlemekten sakındırarak kişinin kendine güvenini, metanet ve cesaretini arttırırsa^ dua da aynı şekilde ibadet için bu sayılanların gerçekleşmesini sağlar. Bu bakımdan dua ile ibadet arasında sıkı bir alâka vardır; çünkü ibadet yüce Yaratana karşı kulluk görevinin en iyi şekilde yerine getirilmesi için girişilen bir gayrettir. Dua bu gayret ve isteklerin yine Yüce Allah'tan kabulü ve mükâfatının umulmasıdır. İbadetin çok önemli sırlarından biri olan dua, aynı zamanda hâlis bir imanın sonucudur.

Dua ile ibadet arasındaki alâka mevzuunda veciz bir ifade olması açısından Bediüzzaman'ın şu tesbitine kulak verelim:

"Malumdur ki, zararsız yol, velev on ihtimalden bir ihtimal ile de olsa, zararlı yola tercih edilir. Halbuki meselemiz olan ubudiyet yolu, zararsız olmakla beraber, onda dokuz ihtimalle bir ebedi saadet hazinesine sahiptir.

"Sözün kısası âhiret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah'a asker olmaktadır. Öyleyse biz daima 'Bize taat ve muvaffakiyet nasip eden Allah'a hamd olsun' demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz."

11. DUANIN KABULÜNÜ SAĞLAYAN ETKENLER

Dua, Allah'a hitap etmek, Ona yaklaşmaya çalışmak için bir çabadır; maddi ve manevi ihtiyacın Allah'a arzedilmesidir.

Hangi dinden olursa olsun her mü'min yaptığı duanın kabul edilmesini arzu eder; duanın müsbet sonuçlarını en kısa zamanda görmek ister. Ancak her dinde olduğu gibi İslam dininde de duanın kabulüne yardımcı olan birtakım faktörlerin varlığı bilinmektedir.

Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) **"MUHAKKAK Kİ ALLAH ISRARLA DUA EDEN KULUNU SEVER"** buyurarak, duanın kabulünde ısrar faktörünün önemine dikkatimizi çekmiş bulunmaktadır. Bu hadis-i şeriften kastedilen mana, kulun dileğini ısrarla - Allah'a sunması, kalbinden de başka meşguliyetleri silerek yalnız Yüce Yaratanına yönelmesidir.

İmam Gazali, duanın kabulü için şu şartlara uyulması gerektiğini açıklar:

1. **Şerefli gün ve zaman gözetmek,**
2. **Şerefli ve mübarek hal gözetmek,**
3. **Kıbleye dönerek dua etmek,**
4. **Alçak sesle dua etmek,**
5. **Duada tevazu ve huşu halinde bulunmak,**
6. **Kabul olacağına inanarak dua etmek,**
7. **Dileğini üç kere tekrar etmek,**
8. **Duaya Allah adıyla başlamak,**
9. **Pişmanlık duygularıyla dua etmek.**

Yine Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bir başka hadislerinde, **"Her gecede duanın kabul olacağı bir saat vardır ki herhangi bir Müslüman ona rastlar da dünya ve âhirete dair Allah'tan hayır dilerse muhakkak Allah dileğini yerine getirir. Bu hal her gecede vardır"** buyurmuşlardır.

Şüphesiz duanın kabulünü sağlayan etkenler bu sayılanlardan ibaret değildir.

Bütün benliği ile yalnız Allah'a yönelerek dilinin döndü-ğünce isteklerini arzeden mü'min, duasının kabul edildiğini de bazı karinelerden anlar, çektiği sıkıntıları unutur.

Mü'min nankörlük ederek Allah'tan yüz çevirmemelidir. Nitekim böylelerinin durumunu açıklamak üzere şöyle buyurulur:

"Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman Allah'tan başka yalvardıklarınız kaybolur gider, fakat O sizi karaya çıkararak kurtarınca Ondan yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür."

Duanın kabul edildiğini anlamak her ne kadar kolay değilse de bazı İslâm âlimleri, insan vücudunda meydana gelebilecek değişikliklerin duanın kabulüne bir işaret olabileceğini söylemişlerdir. Duanın kabul olunduğunun belirtilerinden biri de rüyadır. İslâm kültür tarihinde bunun birçok örneğine rastlamak mümkündür.

Duanın kabulünü sağlayan etkenlere bir başka açıdan bakan Bediüzzaman, kulun, duasının kabul olması veya olmaması hallerinde takınması lâzım gelen tavır hakkında bakın nasıl bir makul ve mantıkî izah getiriyor:

"Zalimlerin tasallutu ve belâların nüzulü, bazı hususi dualara vakittir. Bu vakitler baki kaldıkça, o namazlar, o dualar yapılır. Eğer bu vakitlerde dünyevî maksatlar hasıl olursa, zaten nurun alâ nur. Ve illâ 'İCABET DUAYA İKTİRAM ETMEDİ' diyemezsin. Ancak, 'HENÜZ VAKİT İKTİZA ETMEMİŞ DUAYA DEVAM LÂZIMDIR' diyebilirsin. Çünkü o maksatlar duaların mukaddemesidir, neticesi değildir. Cenab-ı Hakkın duaların icabetine vaad etmesi ise, icabet ayn-ı kabul değildir. Yani icabet kabulü istilzam etmez. Duaya herhalde cevap verilir. Cevapsız bırakılmaz."

12. DUA VE SABIR

İlk bakışta dua ile sabır arasında nasıl bir alâka var suali akla gelebilir. Gerçekte dua ve sabır birbiriyle yakından ilgisi olan iki kavramdır; çünkü kişinin sabırla ve ısrarla dua ettiği ölçüde duasının kabul göreceğini Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) haber vermiştir.

Bu dünya hayatında herkesin başına zaman zaman birtakım felâketler, belâlar gelebilir. Allah'a tam imanla bağlanan bir mü'min, musibet ve sıkıntılara göğüs gererek bunları kendinden uzaklaştırmasını Cenab-ı Haktan dilerse Yüce Mevlâ onun ızdırabını giderir; çünkü bu dünya bir bakıma imtihan yeridir. Unutulmamalıdır ki, sıkıntı ve meşakkatlere uğrayanlar yalnız insanlar değildir. Peygamberlerin hayatları incelendiği zaman her birinin nice musibet ve felaketlere uğradıkları görülecektir. Peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'in (sallallâhü aleyhi ve sellem) İslâmı tebliğ davasında birtakım çile, keder ve itirazlarla karşılaştığı hatta Taif-te taşa tutulduğu, mübarek vücuduna isabet eden taşlarla ayaklarının kan içinde kaldığı, buna rağmen bu işkenceyi reva görenlerin ıslahı için dua ettiği bilinmektedir. Nitekim Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde bu konuda şöyle buyurur: **"Şunu unutmayın ki, insanların en çok belâya duçar olanları peygamberlerdir. Sonra bunlardan sonrakiler daha sonra bunlardan sonrakiler."**

Burada bir noktayı daha belirtmeliyiz: Mü'min Allah'ın rahmetinden ümidini kesmeyecektir; zira Allah'ın rahmetinden ümit kesmek haramdır. Yine mü'min, sadece başı dara düştüğünde, ihtiyaç ve sıkıntı içinde kıvranırken değil, sıhhat, bolluk ve mutlu günlerinde de sık sık Allah'ı anacak, samami bir kalble yalnız Ona dua edecektir. Nitekim Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurmuştur: **"ALLAH'IN, BAŞI DARA GELDİĞİNDE DUASINI KABUL ETMESİNDEN HOŞLANAN İNSAN, RAHATLIK ANINDA BOL BOL DUA ETSİN."**

Duada sabırlı olmak, ilerisini düşünerek, dikkatli davranmak mütevekkil her Müslümanm şiarı olmalıdır. Başına bir felaket gelir gelmez Allah'a dua ederek hemen o musibetin giderilmesini aceleyle beklemek gibi bir tavır içerisine girmemelidir. Bu konuda Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: **"ACELE EDEREK DUA ETTİM KABUL EDİLMEDİ DEMEDİKÇE BİRİNİZİN DUASI KABUL EDİLİR."**

13. TEVBE İSTİĞFAR VE DUA

lügatte tevbe "İşlenmiş günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz"dür. İstiğfar ise **"Allah'tan günahın bağışlanmasını istemek, tevbe etmek"** demektir. Dua önceki bahislerde açıkladığımız üzere, "Allah'a yalvarma, niyaz" anlamlarına gelmektedir. Dikkatle incelendiğinde görülecektir ki her üç terim, Cenab-ı Haktan günahların affını istemek esasına dayanmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şerifler mü'minleri devamlı olarak tevbe, istiğfar ve duaya çağırmıştır. Bir âyet-i kerimede, Yüce Allah **"... Ben, yürekten teslimiyetle yapılan tevbeleri hemen kabul ederim"** buyurur.

Tevbe ve istiğfar duaların hemen ardından yapılabileceği gibi, müstakil olarak her an, her fırsatta yapılabilir, yapılmalıdır; çünkü mü'minin her zaman tevbe ve istiğfarda bulunmaya ihtiyacı vardır, bu da insanın hem sevap, hem de günah işleme özelliğine sahip oluşundan kaynaklanmaktadır. İnsanın Allah katındaki değeri, günahlardan sakınarak sevap işleme kabiliyetini geliştirdiği ölçüde artar. Yüce Mevla günah işleyen kulunu o haliyle terk etmez, rahmet kapılarını açık tutar, onun yüzüne kapamaz; çünkü insan günah işlemeyen melek değildir, aksine günah işlemeye eğilimli "zâlim- ve câhil" bir yaratılışa sahiptir. Akıl, irade, nefis vb. hasselerle donatılmış olan insan, iradesini iyi yolda kullanmadığı nisbette günah işlemekten kendini kurtaramaz. Bu bakımdan günah işlemeyen, hata yapmayan bir insan düşünmek zordur. İnsanın günah işlemesi ne kadar kaçınılmaz ise, suçunun ve günahının idraki içerisinde tevbe-istiğfar etmesi, bağışlanmayı Yüce Allah'tan dilemesi de o nisbette görevi olmalıdır: Bakınız bu konu ile ilgili olarak Hz. Peygamber Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ne buyuruyor?

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizler hiç günah işlemeseydiniz Allah sizi yok eder, günah işleyip Kendisinden af ve mağfiret dileyen ve Kendisinin de onları affedeceği bir kavim getirirdi." Bir diğer hadis-i şeriflerinde,

"Ey insanlar! Allah'a tevbe ediniz, ben günde yüz kere tevbe ediyorum" buyurarak tevbenin önemini vurgulamıştır. Bütün geçmiş gelecek günahları Allah tarafından affedildiği halde niçin bu kadar tevbe ve istiğfarda bulunduğu sorulduğu zaman;

"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" diye cevap vermesi ne kadar manalıdır.

Gerçekte tevbe ve istiğfarın duadan pek fazla farkı olmadığını söylemek mümkündür; çünkü her üçünde de günahların affı Yüce Allah'tan istenir. Tevbe ve istiğfarda bir daha günah işlememek arzusu en içten dileklerle Cenab-ı Hakka sunulur. Duada ise bu arzuya ilâve olarak, dünyaya ait bazı hususlarda da isteklerde bulunulur. Söz tevbe ve istiğfardan açılmışken Yüce Allah'ın, tevbe eden kulundan memnun ve razı olduğunu özellikle belirtmeliyiz.

14. KAZA-KADER VE DUA ALÂKASI

Kaza ve kader problemi İslâmda en çok münakaşa edilen, ancak kesin sonuca ulaşılması kolay olmayan bir meseledir. Bundan dolayı da problemin açıklanması konusunda ortaya birçok görüş atılmıştır.

İslama göre kaza ve kadere iman etmek farzdır; bu iman gerçekte Allah Taâlâya imana dâhildir. Kader olacak şeylerin zaman ve mekânını, niteliklerini, keyfiyetlerini, ayrıntılarını Allah'ın bilip ezelde takdir ve sınırlandırmasıdır; Cenab-ı Hakkın ilim ve irade sıfatına râcidir. Kaza ise, Allah Taâlâ'nın irade ve takdir ettiği şeyleri zamanı gelince, ilim ve iradesine uygun olarak vücuda getirmesidir; Allah Taâlâ nın tekvin sıfatına râcidir.

Kaza ve kader meselesinin mahiyetini tam anlamıyla idrak etmek mümkün olmadığı için, Müslümanlar imanla mükellef tutuldukları bu problemin sırlarını araştırmaktan ve tartışmaktan menedilmişlerdir. Hz. Peygamberin (sallallâhü aleyhi ve sellem) kaza ve kader meselesini yasakladığı bilinmektedir.

Burada kaza ve kader üzerinde yapılan tartışmalardan çok, dua ile kaza-kader arasındaki alakadan söz edilecektir.

Kader Allah'ın ezeli takdiri, kaza da o takdir olunan şeylerin zamanı gelince vuku bulması olduğuna göre dua bu takdir ve zuhura gelmede ne derece etkili olabilir? Derler ki **"kaderler sabık, kazalar mütekaddimdir. Dualar bunu ne arttırır, ne azaltır. O halde duanın faydası ne?"** Bu tür suallere ve

endişelere şöyle cevap verilmiştir: İnsanın dua etmesi, duaya inanması biliniyorsa o halde dua yapılacaktır. Duadan maksut bildirme değil kulluğu göstermedir. Gaye bu olduğuna göre kaza ve kadere rıza göstererek Allah'a dua etmek, Onun kudretini bir şeyin üstünde tutarak tazim anlamına gelir.

Kaderiyecilere göre kul fiilini kendi yarattığı için duaya hacet yoktur. Cebriyecilere göre de bu âlemdeki hadiseler ve her şey ezelde yazılmıştır, duanın tesiri olmaz**.**

15. SOSYOLOJİK AÇIDAN DUA

Sosloyojinin genel kaidelerinden biri, toplumların sağlam temeller üzerine oturtulması gerektiği gerçeğidir; çünkü insan gibi, toplum da zaman zaman birtakım olumsuz şartların muhatabı olabilir. Hiç umulmadık bir anda zuhur eden bu olumsuzluklar toplum yapısında onulmaz yaralar açabilir. O bakımdan toplumun sağlamlığı manevi değerlerle olan barışıklığı ile doğru bir orantı meydana getirir. Nitekim toplumun sadece bu yönünü araştıran soyologlar, maneviyatsız bir cemiyetin eninde sonunda yıkılmaya mahkûm olduğunda hemfikirdirler. Manevi yapının en temel dinamiği de duadır.

İnsan gibi duasız toplum da boşluktadır. Dua etme duyarlılığını yitirmiş böyle bir cemiyeti genelde de insanlığı hüzünlü ve ümitsiz bir gelecek karşılayacaktır. Ahlâkî ve manevî duygular bir milletin faal unsurları arasında yer alır. Bunlar yok oluşa yönelirse o milletin kesin çöküşü başlamış ve bağlarından koparak yok olmaya giden ortama girilmiş demektir. Bu sebeple dua ihtiyacını kendinde öldüren bir toplum pratikte fesat ve çöküşten korunabilecek unsurlara artık sahip değildir. Hiçbir millet duayı terk ettiği olduğu kadar kendini ölüme hazırlamamış, çöküş ve alçalmaya maruz kalmamıştır.

Allah'a dua eden fertlerden meydana gelen toplum sağlam bir toplumdur. Anarşiden, kargaşadan, intiharlardan, ahlâkî çöküntülerden uzak bir toplumdur.

Cemiyetler fertlerden meydana gelmekle beraber, o cemiyetin her bakımdan mükemmel olabilmesi öncelikle o cemiyeti meydana getiren fertlerin olgunluğuna bağlıdır. İşte bu bakımdan insan unsurunun önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

İnsanın kendi değerini önce kendisinin bilmesi gerektiğine risalelerin birçok yerinde dikkatimizi çeken Bediüzzaman, Hz. Ali kerremallâhü vechenin **"Sen kendini ruhsuz küçücük bir varlık mı zannediyorsun? Halbuki büyük bir âlem senin içinde dürülüp bükülmüştür"** sözünü açıklama babında şöyle diyor:

"Küçüklüğün içinde bir âlemsin ve hakaretin içinde öyle makamın, büyük ve daire-i nezaretin geniş bir nazırsın ki, diyebilirsin: Benim Rabb-i Rahim'im dünyayı bana bir hane yaptı. Ayı ve güneşi o haneme bir lamba ve baharı bir deste gül ve yazı bir nimet sofrası ve hayvanı bana hizmetkâr yaptı. Sözün özü:

"Eğer sen nefis ve şeytanı dinlersen aşağıların da aşağısına düşersin. Eğer hak ve Kur'ân'ı dinlersen yücelerin de yücesine çıkarsın, kâinatın bir güzel takvimi olursun."

16. DUADA KÖTÜLÜK İSTEMEK

Bazan insanın bilerek veya bilmeyerek duasında kötülüğü istediği de olmuştur. **"İnsan hayrı istediği gibi şerri de ister. İnsan pek acelecidir"** âyetinde insanoğlunun psikolojik bir yönüne işaret edilmektedir. Gerçekten de insan öfkelendiği, sıkıldığı veya bir güçlükle karşılaştığında beddua eder. Zorluklara sabır ve metanet göstereceği yerde acelecilikle hemen kurtulmak isteriz. Bu olmayınca da ümitsiz ve kötümser bir ruh haleti içinde, **"Allah'ım, canımı al da beni bu sıkıntıdan kurtar"** vb. sözlerle kendisi için beddua eder ki, bu doğru değildir.

Yine insan, kendi hakkındaki bir şerri hayır zannederek isteyebilir. Nitekim sahabeden Salebe, mal ve servet vermesi için Cenab-ı Hakka dua etmiş, fakat bu nimetlere şükredeceği yerde bunlarla şımarmıştır.

Aynı cümleden olarak kâfirlerin azap istemeleri de zikredilebilir:

"Hani o kâfirler bir zaman da, Ey Allah'ım! Eğer bu kitap senin katından gelmiş bir gerçekse üzerimize gökten taş yağdır, yahut bize elem verici bir azap getir! demişlerdi" O âyet-i kerimesinde görüldüğü üzere kâfirler, bu kitabın Allah katından geldiğini kabul ederek kendilerinin doğru yola şevkini dileselerdi kurtuluşa ermeleri daha kolay olurdu.

Ancak hemen şunu da özellikle belirtelim ki, küfür asırlar boyu hep aynı sakat düşüncenin

temsilcisi olmuştur. Nitekim, günümüz iman nasipsizlerinin **"Allah varsa bizi taş etsin"** tarzındaki hezeyanlarına zaman zaman şahit olunmuştur.

17. DUADA İMAN MAZHARİYETİNE ERMEK

İman ve şükür nimetine ermek her kula nasip olmayan büyük mazhariyettir. Bu büyük saadete sahip olması umulanlardan niceleri görülmüştür ki, kendilerine bu nimet ihsan edilmemiştir. Birer peygamber hanımı olan Hz. Nuh ve Hz. Lut'un eşleri de bu saadet nasipsizliğinin iki ünlü kişisidir. Buna mukabil, küfrü ile şöhret bulmuş Firavun'un eşi Âsiye'-yi, Cenab-ı Hak Hz. Musa'ya iman mazhariyetine erdirmiştir. Kocası Firavun'un amansız zulmüne karşı da: **"Ya Rabbi! Bana katında, Cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun işinde çalışmaktan koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar"** diye dua etmek suretiyle âhirete göçen Âsiye, **"Allah'a tevekkül edene Allah kâfidir"** âyetindeki ilâhi müjdenin sırrına nail olmuştur.

Buna benzer bir dua örneği de, Cennet ehlinin Cennete girdiklerinde gördüklerinden hayret içinde kalarak, **"Allah'ım! Seni takdis ve tenzih ederiz"** diyerek duada bulunmaları, sonunda da "**Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'adır"** demeleridir.

İman gibi bir cevhere mazhariyetin ehemmiyetine hemen her fırsat düştükçe temas eden Bediüzzaman, insanın bu manevi ihsan sayesinde insanlığına kavuştuğunu, kulun aslî vazifesinin iman ve dua olduğunu veciz cümleleriyle Sözler adlı eserinde şöyle ifade ediyor:

"İman insanı insan eder; belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın aslî vazifesi iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder. Evet insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir."

18. EN GÜZEL BİR DUA

Dikkatle incelendiği zaman Kur'ân-ı Kerimin dua ile ilgili âyetlerinden her birinin kendi has bir yapısı ve özel bir mesajı olduğu anlaşılır. Duanın bütün özelliklerini bir arada görmek isteyen kişiye hemen okuması tavsiye edilen âyetler ise, Kur'ân-ı Kerimin ilk suresi olan Fatiha'da toplanmıştır.

"Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. O, Rahman ve Rahimdir. Ceza gününün mâlikidir. Ancak Sana kulluk ederiz ve yalnız Senden medet umarız. Bize doğru yolu göster. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yolunu, gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil."

Aynı zamanda güzel bir dua örneği olan Fatiha Suresi, namazın her rekâtinde okunduğu gibi, namaz haricinde de okunabilir. Fatiha Suresinin önemini anlatması açısından burada bir anekdottan söz edeceğiz:

KIRK YIL ÖNCE AMERİKA'DA KİLİSE TARAFINDAN BİR MÜSABAKA AÇILMIŞ VE EN İYİ BİR DUA YAPANA MÜKÂFAT VERİLECEĞİ İLÂN EDİLMİŞ. BİRÇOK ÂLİM VE VAİZ DUA YAZIP GÖNDERMİŞLER. BUNU HABER ALAN BİR MÜSLÜMAN FATİHA SURESİ'Nİ TERCÜME EDEREK GÖNDERMİŞ. BİRİNCİLİĞİ KAZANDIĞI İÇİN İLÂN EDİLEN MÜKÂFATI ALMIŞ."

Fatiha Suresi hakkında bugüne kadar çok şey söylenmiş, çok şey yazılmıştır. Bu sûreyi en güzel yorumlayanlardan biri belki de en başta geleni büyük Türk müfessiri M. Hamdi Yazır'dır (1878-1942). Onun büyük eseri olan Hak Dini Kur'ân Dini adlı Türkçe tefsirinin Giriş'ine zaydığı Fatiha Sûresi ile ilgili şahane münâcâtını aynen buraya alıyoruz:

"İlâhi! Hamdini sözüme sertâc ettim.
Zikrini kalbime miraç ettim.
Kitabını kendime minhac ettim.
Ben yoktum vâr ettin, varlığından haberdar ettin.
İnayetine sığındım, kapma geldim.
Hidayetine sığındım, lütfuna geldim.
Kulluk edemedim, afvine geldim.
Şaşırtma beni, doğruyu söylet, neşemi duyur, hakikati öğret.
Sen söyletmezsen ben söyleyemem, sen sevdirmezsen ben sevdiremem.
Sevdir bize hep sevdiklerini, yerdir bize hep yerdiklerini.
Yâr et bize erdirdiklerini.

Sevdin Habibini kâinata sevdirdin.
Sevdin de hil'at-ı risaleti giydirdin.
Makam-ı İbrahim'den makam-ı Mahmud'a erdirdin.
Server-i asfiya kıldın.
Hâtem-i Enbiya kıldın.
Muhammed Mustafa kıldın.
Salat ü selam, tahiyyat ü ikram, her türlü ihtiram Ona, Onun âl ü ashab ü etbama ya Rab."

Bütün bu açıklamalardan sonra diyebiliriz ki, Fatiha Suresi, hem bir dua niteliğinde olması/hem de Kur'ân-ı Kerimin özünü teşkil etmesi açısından ayrı bir özelliğe sahiptir.

En güzel bir dua numunesi olmak cihetinden Bediüzzaman'ın Fatiha Suresi'ni izah sadedindeki ifadeleri de câlib-i dikkattir. Sadece bir fikir vermek için onun bu mevzudaki iki yorumunu veriyoruz:

"Madem, 'Yardım diliyoruz, ibadet ediyoruz' âyetleri namazda bulunan milyonlarca cemaati bize gösterip bizi içlerinde bulunduruyor, dualarına ve söylediklerini aynen tasdiklerine hissedar olmamıza yol açıyor. Biz dahi bu 'Amin' kelimesiyle o cemaatin dualarına ve şefaatlerinin makbuliyetine 'Âmin' ile bizim cüz'i ubudiyet ve duamızı küllî, geniş bir ubudiyete çevirip, küllî, umumî rububiyete mukabele ettirir."

"Elhamdü lillah, yani bütün mevcudatta medih ve sena sebebi olan kemalât Onundur. Öyleyse hamd dahi Ona aittir. Ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı gelen ve gelecek medh ü sena Ona aittir. Evet Kur'ân âyetlerinin işaretiyle bütün mevcudattan daimi bir surette dergâh-ı ilahiyeye giden bir ubudiyettir, bir tesbihtir, bir secdedir, bir duadır, bir hamd ü senadır ki, daimi o dergâha gidiyor."

Üstad, Fatiha Sûresi hakkındaki bu iki izahtan sonra, İstanbul Beyazıt Camiinde bir vakit namazı kılarken kalbine tahattur eden manevi bir atmosferden bizleri de haberdar etmek için diyor ki:

"Ben o zaman İstanbul'da Beyazıt Camiinde namaz kılarken 'Ancak Sana ibadet eder, ancak Senden yardım isleriz' dedim. Baktım, o. camideki cemaat, benim gibi diyerek bu duama ve 'Bize hidayet ver'deki duama tamamen iştirak edip tasdik ettikleri zamanda bir perde daha açıldı. Gördüm ki İstanbul'un bütün mescidleri büyük bir Beyazıt hükmüne geçtiler. Aynen benim gibi dualarıma imza basıyorlar, âmin diyorlar." Hayret ve mahviyet içinde günahları terk ederek muhabbet ve ubudiyetini ilân ediyorlar."

"Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O birdir. Hiçbir ortağı yoktur. Mülk sadece Onundur. Hamd de Ona mahsustur. Hayatı veren Odur. Ölüme mazhar eden Odur. O, ölmeyen hayat sahibidir. Her hayır sadece Onun elindedir. Onun herşeye gücü yeter" diyerek dua ediyorlar.

Kaynak:

Osman CİLACI, Risale-i Nur Açısından DUA ve UBUDİYET, Nesil Yayın, Eylül, 1997, İstanbul